



College Code : 200101

Adarsh Shikshan Prasarak Mandal, Dhule  
Recognised by N.C.T.E. & Maharashtra Government.  
Affiliated with K.B.C. North Maharashtra University, Jalgaon

# Bapusaheb D.D.Vispute B.Ed. College

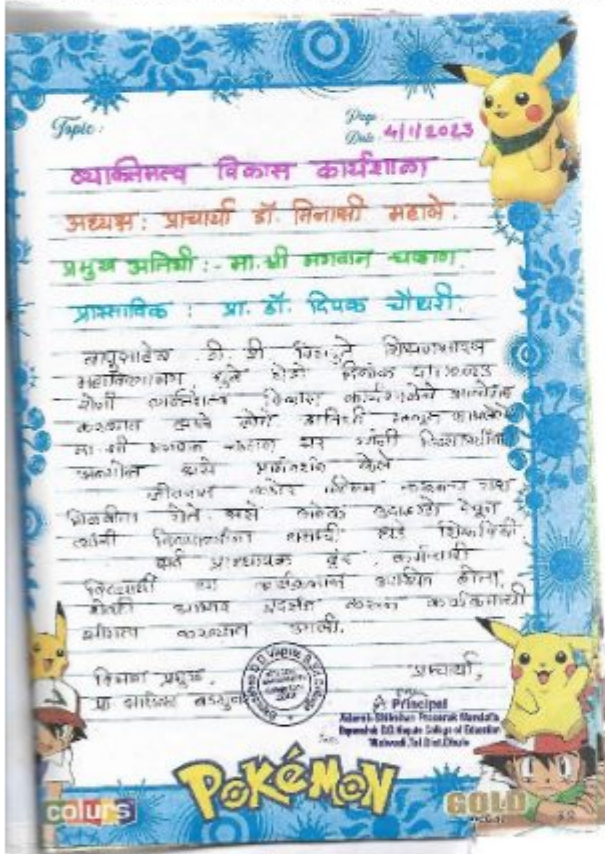
**CHAIRMAN**  
Mr.Mahendra D.Vispute

**SECRETARY**  
Mrs.Smita M.Vispute

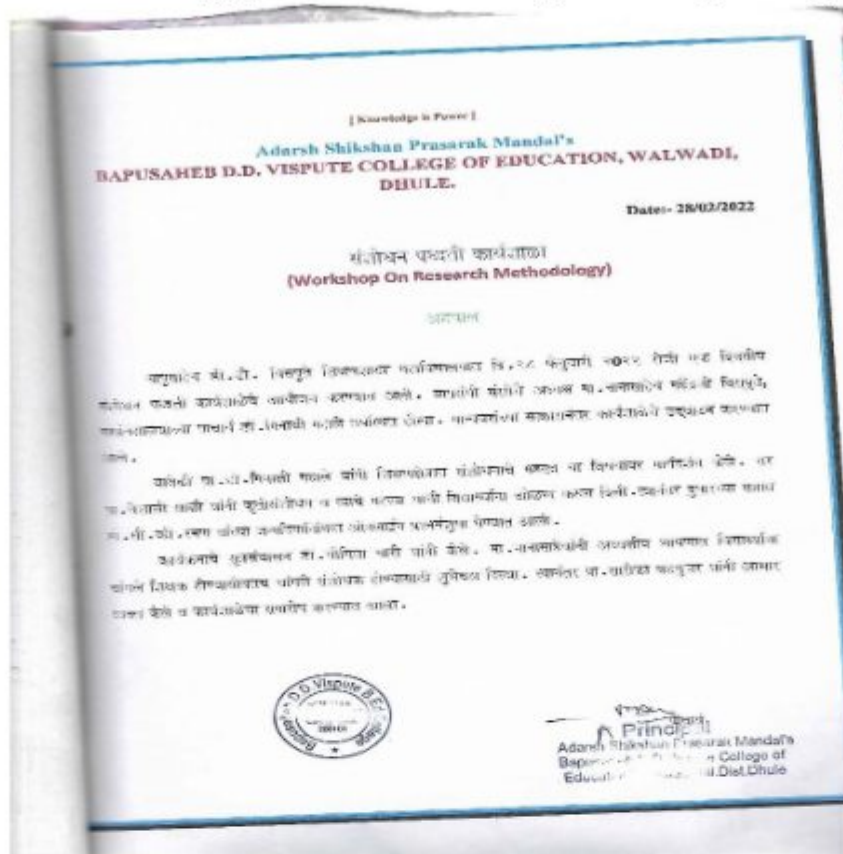
**PRINCIPAL**  
Dr.Minakshi Mahale  
M.A, M.Ed (SET) Ph.D.(Edu.)


## 2.3.6 Institution provides exposure to students about recent developments in the field of education through photos

Workshop on Personality Development by Mr. Bhagwan Chavan



Workshop on Research Methodology (National Science Day) & online quiz competition






आदर्श शिक्षण प्रसारक मंडळ, धुळे संचालित  
NCTE व महासध्द, महाराष्ट्र राज्यपालिका - उत्तर महासध्द, विद्यापीठ, नाळगांव संस्थान

## बापुसाहेब डी.डी. विसपुते शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, धुळे

डॉ. सी. व्ही. स्मरण यांच्या जन्मदिनानिमित्त  
सोमवार दि. २८-०२-२०२२ रोजी



### ऑनलाईन प्रश्नमंजूषा


संपूर्ण सध्दशास्त्र हजेरी विद्यार्थी  
या ऑनलाईन टेस्ट मध्ये सहभाग नोंदविणार  
आहेत, आपणही या प्रश्नमंजूषा सध्दत सहभाग  
नोंदवा व ई प्रशापपत्र मिळवा

**सूचना**

- प्रश्नमंजूषा सध्दत २० प्रश्न असून प्रत्येक प्रश्नासाठी २० गुण आहेत
- प्रतिबोधित वारंवार विद्यार्थ्यांना सहभाग प्रशापपत्र ई-मेलने मिळेल त्यासाठी किमान ५० % गुण मिळवणे आवश्यक आहे.

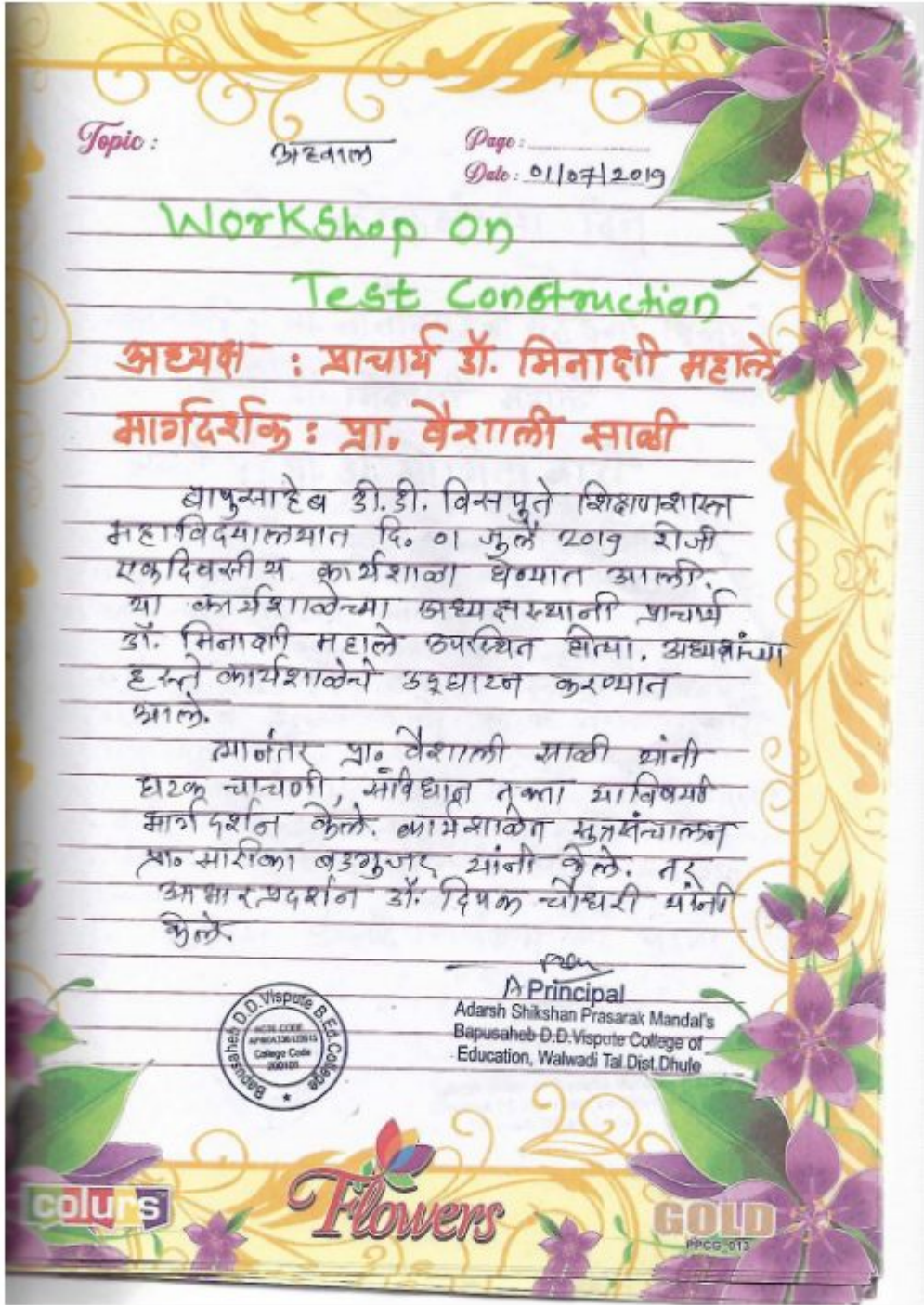
आपल्या प्रतिद्वंद्वी... आपला नाक

<b>श. गणपतराजे मोडर विसपुते</b> आचार्य आदर्श शिक्षण प्रसारक मंडळ धुळे	<b>श. विजय विसपुते</b> रेजिस्ट्री आदर्श शिक्षण प्रसारक मंडळ धुळे	<b>डॉ. विजयजी मडारे</b> आचार्य बापुसाहेब डी.डी. विसपुते शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, धुळे	<b>डॉ. योगिता बारी</b> सहपाठक बापुसाहेब डी.डी. विसपुते शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, धुळे
--	---	--	---

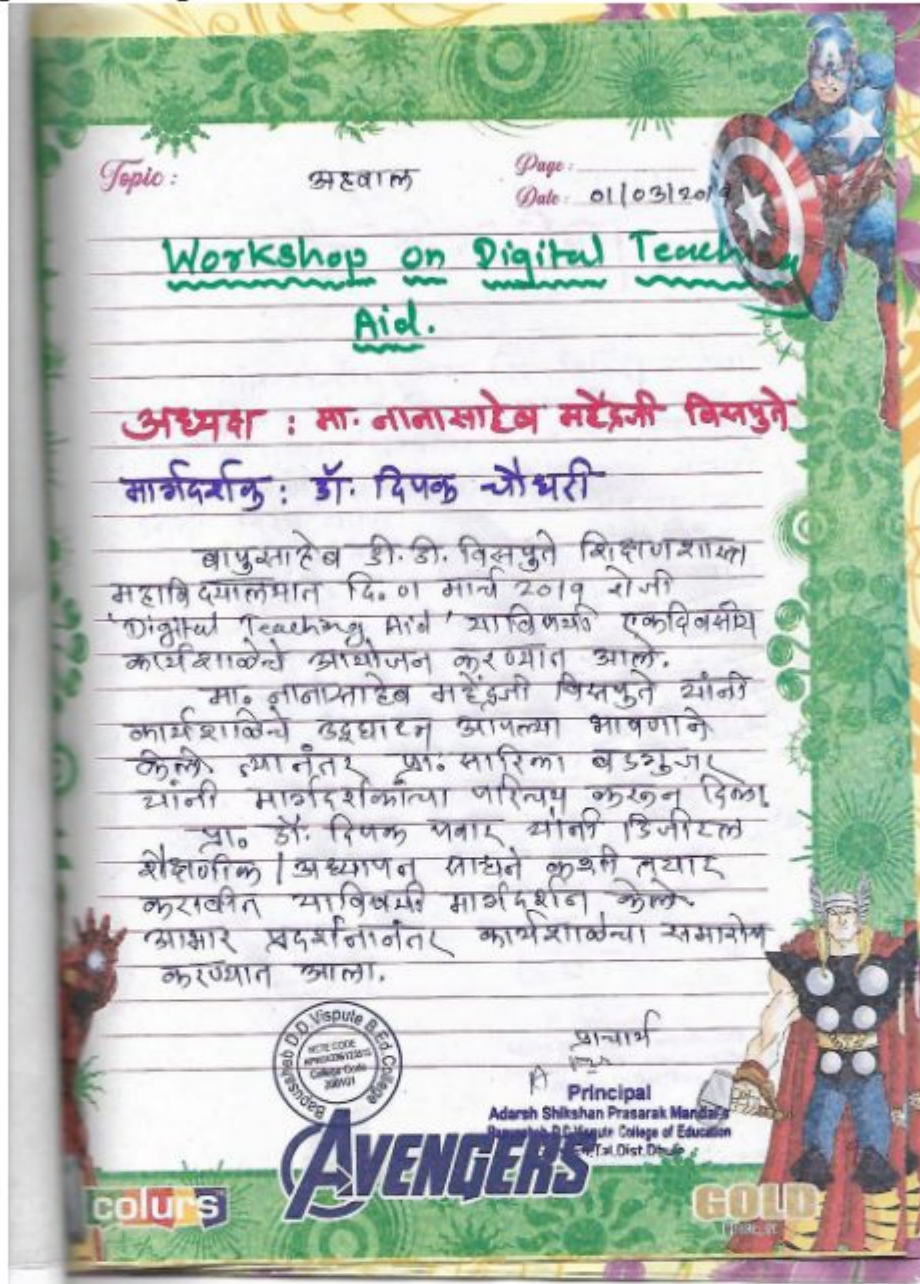




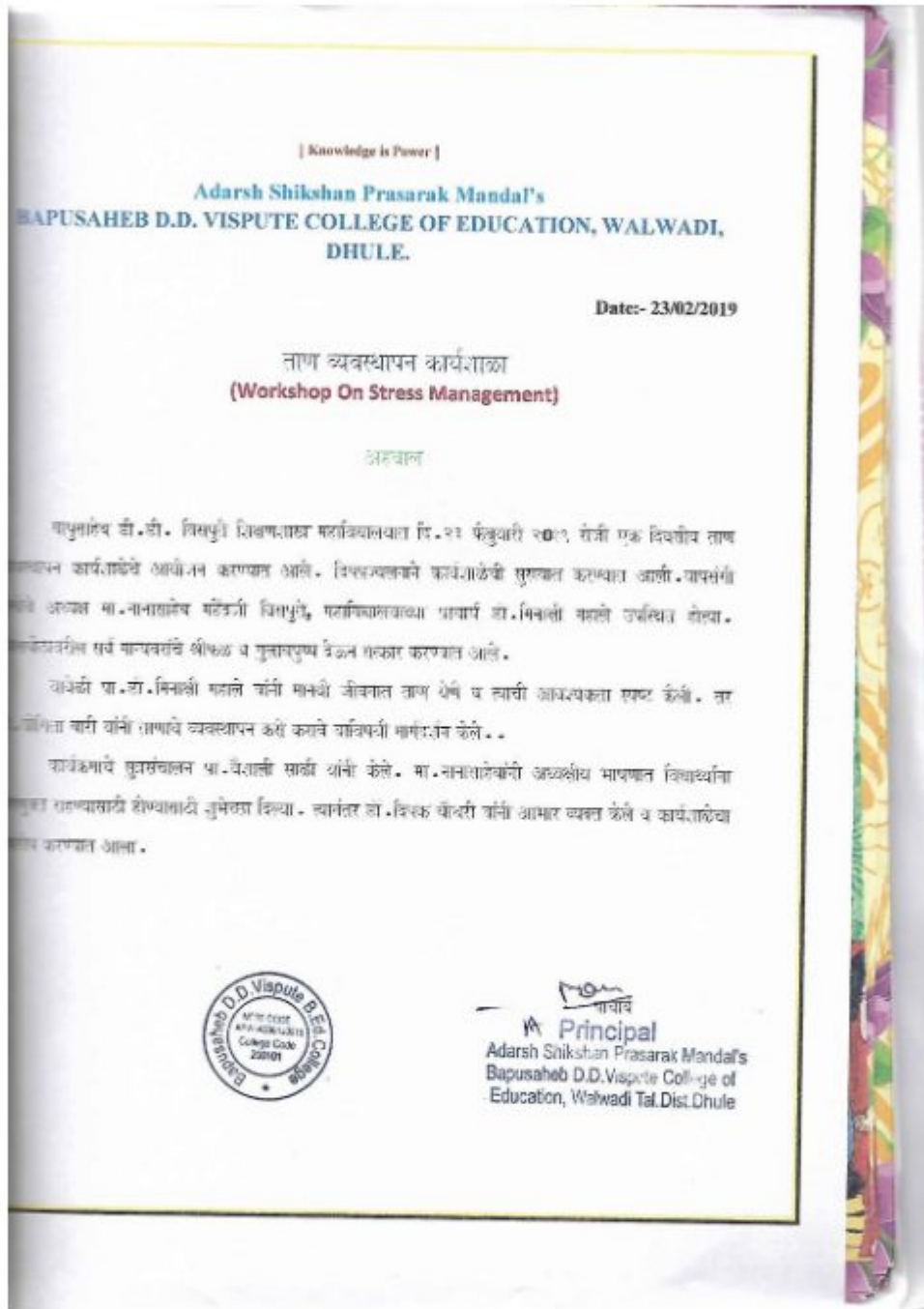
## Workshop On Test Construction



## Workshop on Digital Teaching Aids

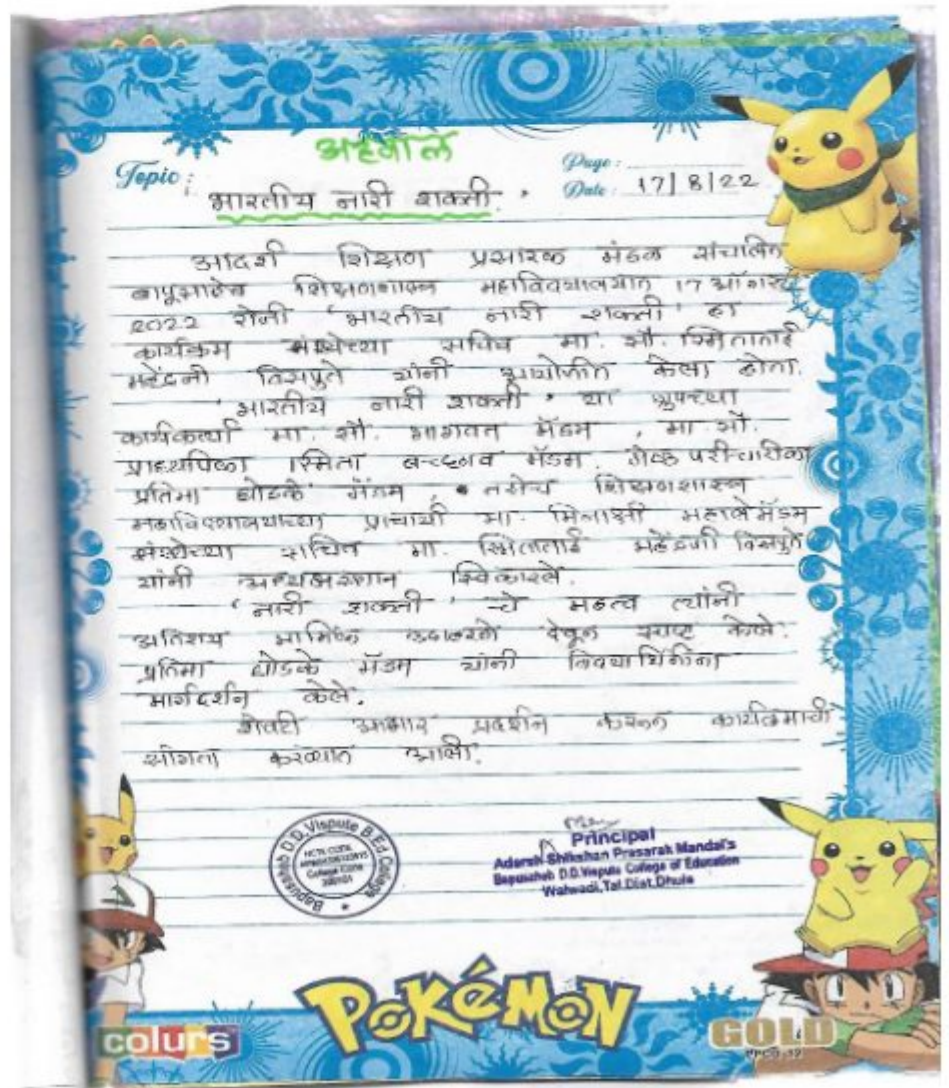


## Workshop On Stress Management





Special Lecture by experts





*Prin*  
Principal  
Adarsh Shikshan Prasarak Mandal's  
Bapusaheb D.D. Vispute College of  
Education, Walwadi Tal. Dist. Dhule

॥ विद्या विनयेन शोभते ॥

आदर्श शिक्षण प्रसारक मंडळ, धुळे संचलित

# बापूसाहेब डी.डी. विसपुते शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय

एकता नगर मागे, नकाणे रोड, वलवाडी, धुळे

बी.एड. वर्ष : २०२०-२०२१

प्रात्यहिक कार्य  
नोंदवही

छात्र अध्यापकाचे नांव : पावरा झाडाबाई डेवा

पत्ता : सु.पो. बांगडी ता. शिरपुर जि. धुळे.

विषय : पुस्तक विव्हेषण ( सामान्य विज्ञान )



पृष्ठ क्र.

दिनांक: / /

पुस्तक विश्लेषण

सत्र - 2020-2021

- महाविद्यालय -

बापुसाहेब डी. डी. विसपुते

- शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय वल्लवाडी -  
छुळे.

वर्ग = बी. एड (द्वितीय वर्ष) सत्र

\* प्रशिक्षणार्थी शिक्षक \*

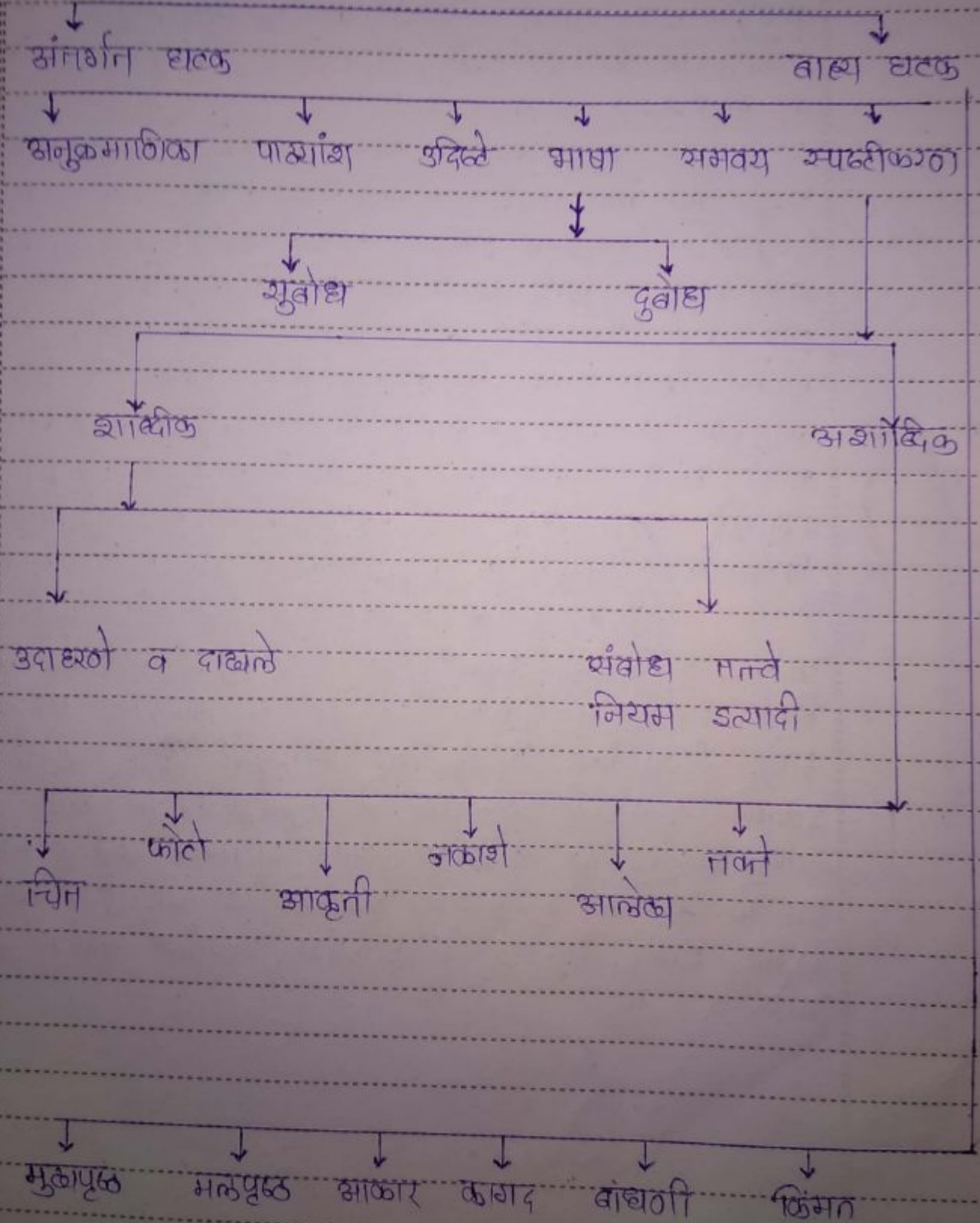
पावरा भादाबाई डेवा

\* मार्गदर्शक \*

प्रा - डॉ. वारी मैडम

विषय - सामान्य विज्ञान -

## पाठ्यपुस्तक समीक्षणचे घटक



इयत्ता ७ वी च्या विज्ञान सामान्य विज्ञान पुस्तक ग्रहाचे या पुस्तकाच्या मुख्यपृष्ठावरती कुकर पृष्ठीवरील गुरुत्वकर्षण आयकरोस्कोप मुळगी नेळाची कंपनी वरीलमधील आहे. व प्रयोग करताना यावरून विद्यार्थीनी कि विज्ञान व तंत्रज्ञान हे आपल्याला दिसत आहे.

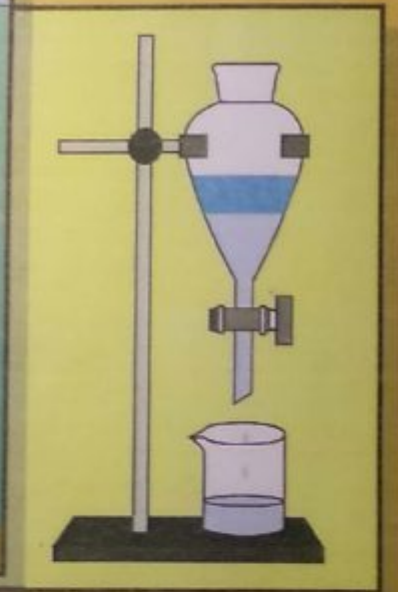
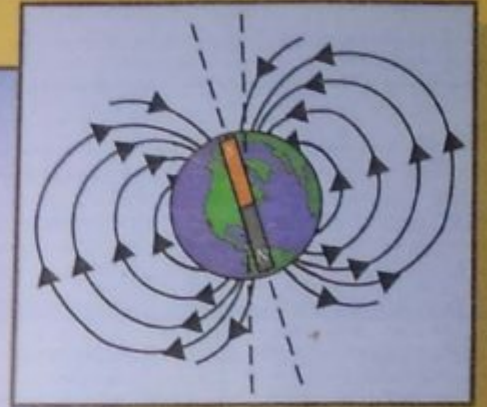
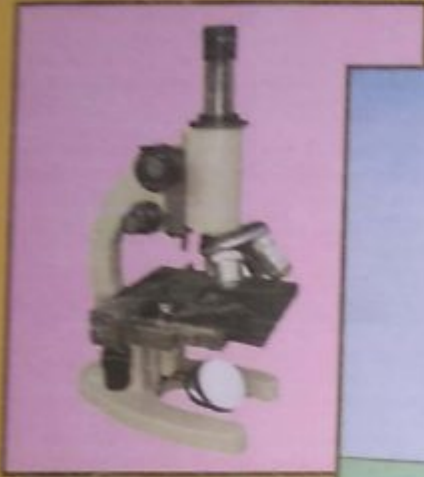
मुख्यपृष्ठावरील चिंतान आयकरोस्कोप हा अतिशुद्ध वस्तु किंवा पेशी रचना पाहण्यासाठी आहे. विज्ञान व तंत्रज्ञानात विद्यार्थीना साद्यक माहिती मिळावी म्हणून मुख्यपृष्ठावरील तंत्रज्ञानामुळे किती प्रगती साधली हे आकर्षण पध्दतीने दाखविले आहे. व ते चित्र सुंदर व आकर्षण दिसावे यासाठी योग्य रंग वापरले आहेत या मुख्यपृष्ठावरील चिंताना माध्यमातून आधुनिक विज्ञानाने आजपर्यंत तयार केलेला तंत्रज्ञानामुळे आहे आणि आताच जग किती पुढे गेले आहे हे आंगुण जाते. हे कशांमुळे साध्य झाले तर विज्ञान तंत्रज्ञान, ह्या विषयीचे सात विद्यार्थीना मिळावे हे या भागीत मुख्य उद्देश आहे.

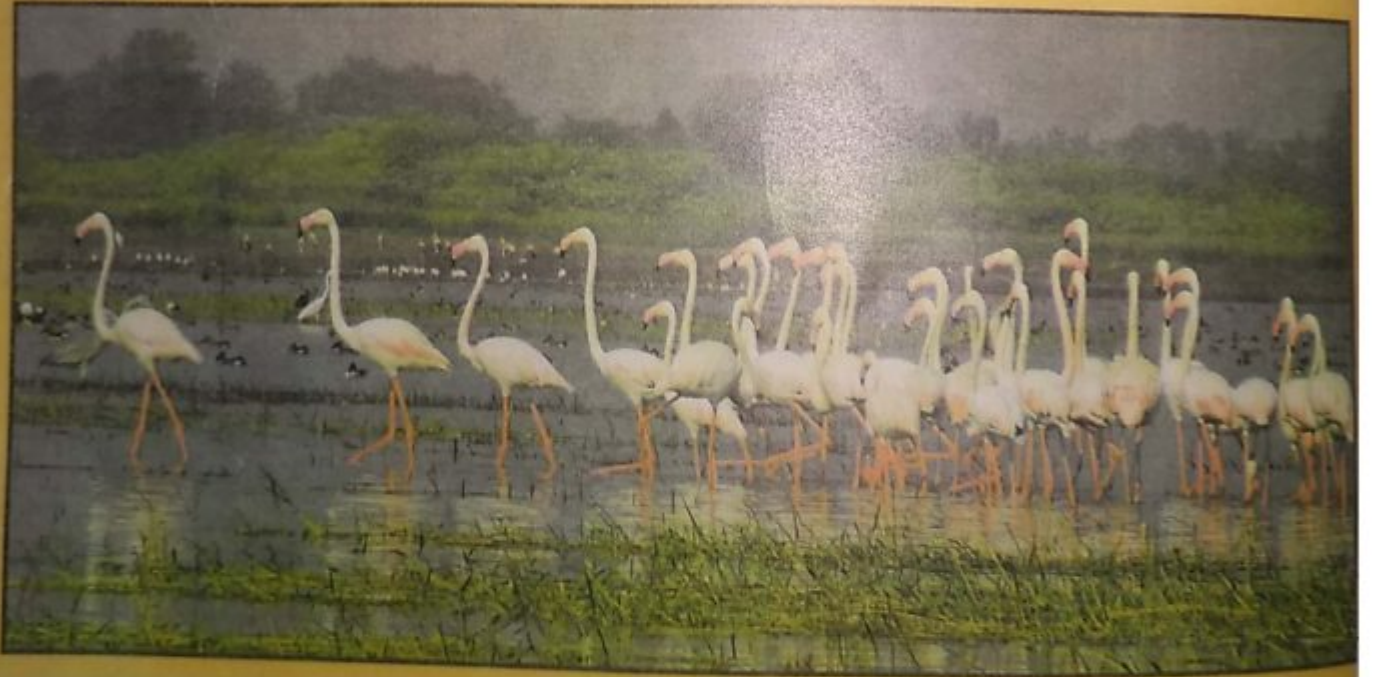
मुख्यपृष्ठावरील सजावर श्री. विवेकानंद शिवशंकर पाटील, फु. आशना अडवाठी व श्री सुरेश गोपीचंद असावे, यांनी असावे यांनी मुख्यपृष्ठाची सजावर ही आकर्षण पध्दतीने केले आहे. विद्यार्थीना विज्ञान या जिवनक्रम किंवा अनेक प्रयोग उत्पत्ती पुस्तकाची सुरुवात ही मुख्यपृष्ठापासून केली जाते. त्यामुळे सुंदर व आकर्षण राखणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रा. श्री. पाटील, फु. आशना अडवाठी व श्री. सुरेश गोपीचंद असावे यांनी मुख्यपृष्ठ हे आकर्षण पध्दतीने सजावर केली आहे.

विनामूल्य  
वितरणसाठी

# सामान्य विज्ञान

इयत्ता सातवी





महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व  
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

मराठी सामान्य विज्ञान इयत्ता सातवी (विनामूल्य वितरणासाठी)



शिक्षणाचा अधिकार



सर्व शिक्षा अभियान  
सारे शिकूया, पुढे जाऊया

इयत्ता ७ वीच्या सामान्य विज्ञान पुस्तक ग्रहाचे या पाठ्यपुस्तकाच्या मूळपृष्ठावरती प्रा. श्री दीपक संपकाळ यांनी आधुनिक नैतनानातील मायक्रोज्योप, क्यूपोषण तालक, पेशी, पवनकुर्जा, नाळीकृती, चुंबक शोषण कुर्जा, विद्युत घट आणि तर्फाळ डोंगरात ऑक्सिजन पाठीवर वांधून मानव डोंगरावर चढनांना दिसत आहे.

मायक्रोज्योप हे अति सूक्ष्म घटक पाहण्यासाठी किंवा त्याची प्रतिकृती मोठी करून पाहता येते. त्यामुळे अनेक आजार नवाशणी मोडिफिकर होऊ लागले हे आजच्या विज्ञान नैतजानामुळे साध्य झाले आहे. विद्यार्थ्यांना चित्राच्या माध्यमातून समजवण्याचा प्रयत्न केला आहे.

मूळपृष्ठावरील कागद हे जाड आहे. त्याचप्रमाणे शिक्षणाचा विकास सर्व शिक्षा अभिमान सारे शिष्ट्या पुढे जाऊया असे चित्र मूळपृष्ठाच्या तऱ्या खालच्या भागात छापले आहे. या चित्रांच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना आजच्या विज्ञान नैतजानाच्या केलेली प्रगती वदत आज युगाचा आणि विद्युतघट, पवन कुर्जा आपल्याला सहज मिळवता येते हे लक्षात येते. उ. विषयाचे ज्ञान विद्यार्थ्यांना मिळते हे या मागील दृष्टिकोन आहे.

इयत्ता ७ वी च्या पुस्तकात मूळपृष्ठ अनेक पक्षी जसे वगळा, हेम अनेक प्रकारचे पक्षी आहेत जे विद्यार्थ्यांनी अळक्षित करतील हे पुस्तक महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अग्रयामक्रम संशोधन मंडळ पुणे यांनी निर्मिती केले आहे. व ते समग्र शिक्षा या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना विनामूल्य वापरतासाठी आहे. विद्यार्थ्यांनी मोफत शिक्षण आहे.

## पाठ्यांश

इयत्ता ७ वी च्या सामान्य विज्ञान पुस्तकात एकूण २० पाठ आहेत. व हे एका मासून एक दिनेल आहेत व मोठ्याकडून कमीठाकडे या प्रमाणे दिनेल आहेत.

सामान्य विज्ञानाच्या पुस्तकांत पाठांचे क्रमांक १ ते २० आहेत आणि घटकांचे पान नंबर सुद्धा या पध्दतीने आहेत. प्रत्येक पाठांत जे ठळक अक्षरात लिहिले आहेत. हे या पाठ्यांचे मुख्य मुद्दे देव्यात आले.

विद्यार्थ्यांना या पुस्तकातील पाठ कोणते किती आहेत हे समजव्यासाठी अनुक्रमानिका देव्यात आली आहे.

# अनुक्रमांतिका

पृष्ठ क्र.

दिनांक : / /

अ. क्र.	घटकाचे नाव	पान नंबर
१)	सजीव शृंखला :- अनुक्रमण व वर्गीकरण	१
२)	वनस्पती : रचना व कार्य	१०
३)	नैसर्गिक साधनांचे गुणधर्म	१६
४)	सजीवातील पोषण	२६
५)	अन्नपदार्थांची सुरक्षा	३४
६)	भौतिक राशींचे मापन	४१
७)	गती, वेग व कार्य	४६
८)	राशीतिक विकृती	५१
९)	उच्चता	५८
१०)	सापत्ती व्यवस्थापन	६४
११)	पेशीरचना साठी सूक्ष्मजीव	७१
१२)	मानवी रसायू व पचनसंबंधी	८१
१३)	वदन : भौतिक व रासायनिक	८८
१४)	मूलद्रव्ये, संयुगे साठी मिश्रणे	९२
१५)	पदार्थ : आपल्या वापरातील	१००
१६)	नैसर्गिक साधनसंपत्ती	१०४
१७)	प्रकाशाचे परिणाम	११३
१८)	ध्वनी : ध्वनीची निर्मिती	११८
१९)	चुंबकीय क्षेत्राचे गुणधर्म	१२६
२०)	नाशकांच्या दुनियेत	१३१



## समताय

एक विषय शिकवितांना दुसऱ्या विषयाच्या आवश्यक असलेले तसे संबंध जोडणे किंवा गजड काढणे म्हणजे समताय होय.

शाळेत जरी शिक्षक वेगवेगळे विषय शिकवित असले तरी मुळात सर्व ज्ञान हे एकसंध असते. ज्ञानाची विभागणी वेगवेगळ्या कारणां करून घेतली जाते. नाही आपण आपल्या सोयीसाठी व पुढाच्या विषयाच्या मुळापर्यंत जावण्यासाठी ज्ञानाचे वेगवेगळ्या विषयात विभागून केलेले आहे.

शिक्षकांनी हवे त्यावेळी विज्ञानाबरोबर समाजशास्त्र, भौतिकशास्त्र, वनस्पतीशास्त्र किंवा क्रांति इत्यादी विषयांची समताय साधता येते.

## उद्दिष्टे

सामान्य विज्ञान अध्यापनाची उद्दिष्टे यामोर ठेवून पाठ्यपुस्तकातील आशयांचे लेखन केलेले आहे.

उद्दिष्टे :-

- ① ज्ञान
- ② आकलन
- ③ उपयोजन
- ④ कौशल्य

① ज्ञान :- ज्ञान या उद्दिष्टांच्या माध्यमांतून विज्ञानाचे ज्ञान, आणि संतज्ञान या विषयी किती माहिती आहे.

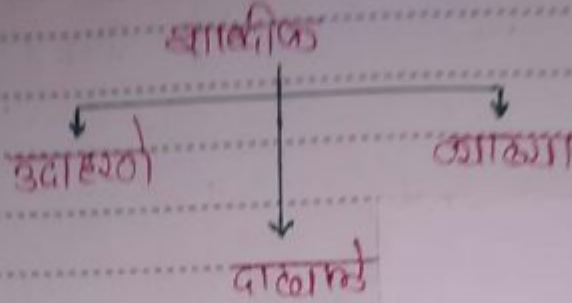
② आकलन :- विद्यार्थी विज्ञान आणि संतज्ञानाच्या दैनंदिन जीवनात उपयोग करतो.

③ उपयोजन :- विद्यार्थी विज्ञानाच्या आणि संतज्ञानाची माहिती सांगतो.

④ कौशल्य :- विद्यार्थी विज्ञानाचे अचूकाने शब्दीकरण देण्याचे कौशल्य प्राप्त करतो.

# शाकीकरण

## 1) शाकीक



इ.वती विजानाच्या पुस्तकात वनस्पती पेशी व फुलेच्या पुढी उमळलेले फुलेच शाकीक दाळावलेली आहे. शा फुले लांब किंवा आळसु देठ असतो. देठचे एक लोक खोडाचा जोडलेले असतात. फुले ज्या ठिकाणी देठाने लोक खोडाचा ज्या ठिकाणी देठाने येते. तो भाग सामान्यतः परसट व फुगीर असतो ज्याला पुष्पाधार (receptacle) असे म्हणतात. फुलांच्या इतर भाग निदलपुंज, दलपुंज, फुमंग, जायंग असे म्हणतात.



ii) व्याख्या :-

उत्तमा व कीच्या शागाव्य विज्ञान पुस्तकात  
सहते या पाठ्यपुस्तकात दिलेल्या काही व्याख्या खालील प्रमाणे

① विज्ञान :-

"जे जे जागून घेता तेईत त्याचे ज्ञान म्हणजेच  
'विज्ञान क्षेत्र'."

② "मुळाव्या गोष्टीचे परिशोध, निरीक्षण आणि पध्दतशीरपणे  
केलेली पडताळणी म्हणजे विज्ञान होय."

③ "निरीक्षण, प्रयोग व विश्लेषण यांच्याद्वारे मिळविलेले  
निष्कर्षात्मिक घडामोडींचे सुसूत्र आणि पध्दतशीर ज्ञान म्हणजे  
'विज्ञान' होय."

## 2) भशाकीक

i) चित्र -

इ. ७ वी सामान्य  
विज्ञान यापुस्तकात  
आपली बळ, गती,  
व कार्य याची  
माहिती दिलेली  
आहे.

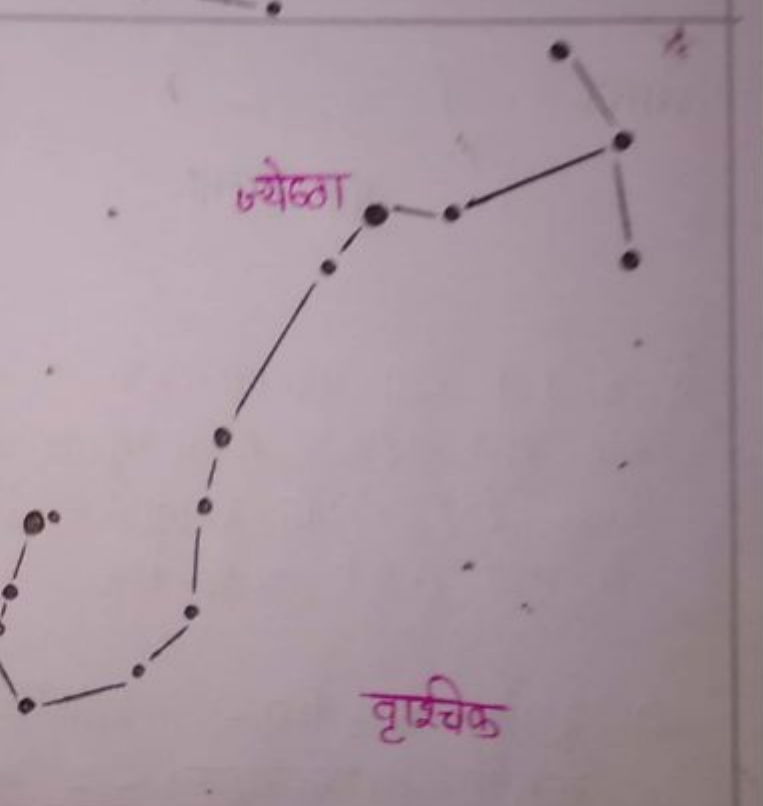
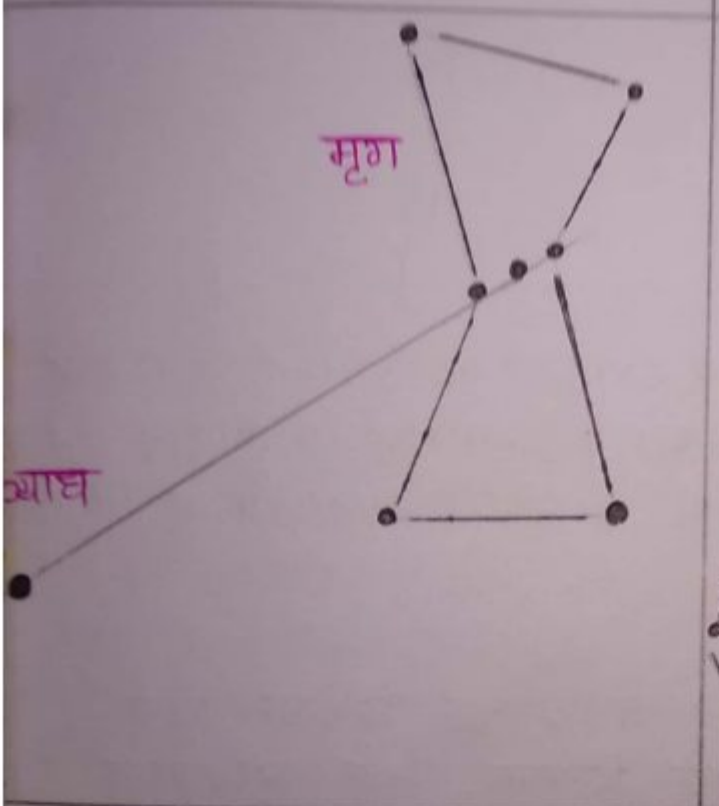
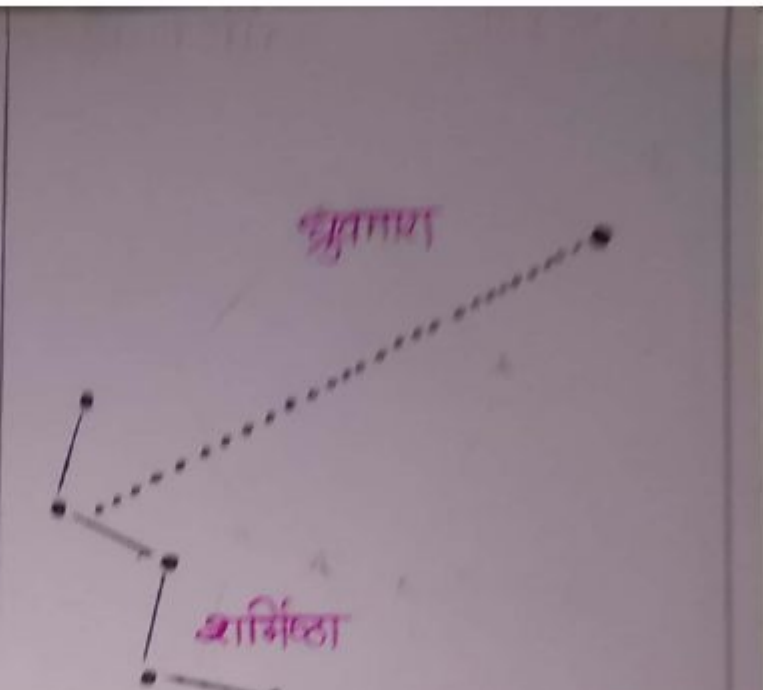
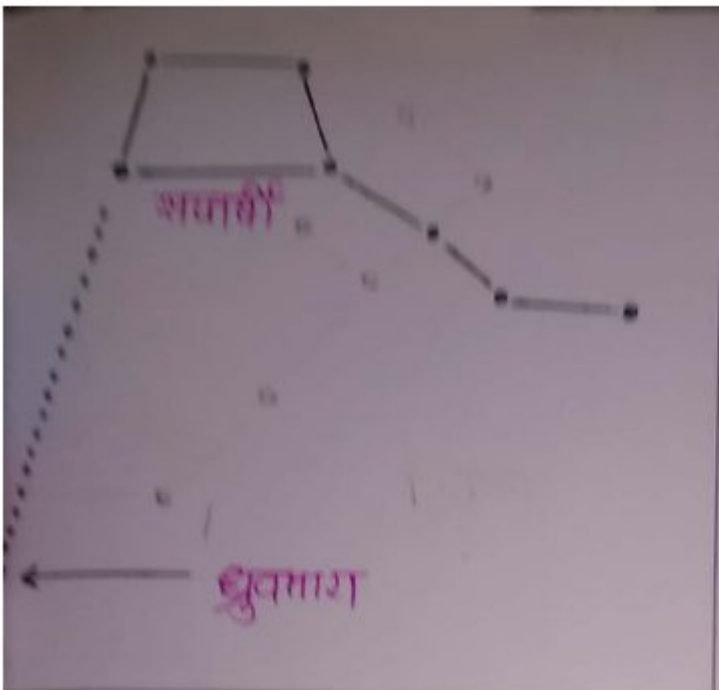


ii) पुढ्काल -

इ. ७ वी च्या विज्ञान पुस्तकात अनेक  
आपली व्यवस्थापन या पुस्तकात,  
पुढ्काल, पाणी तंचाई, महापूर याची  
माहिती दिलेली आहे.



महापूर -



२. ७ वी आमान्य विज्ञानगष्टे आपली सुर्यमालेतील ग्रह, उपग्रह याची माहिती दिलेली आहे.

जसे तारकासमुहानी

१) शकती

२) ध्रुवतारा

३) शर्मिष्ठा

४) मृगनक्षत्र

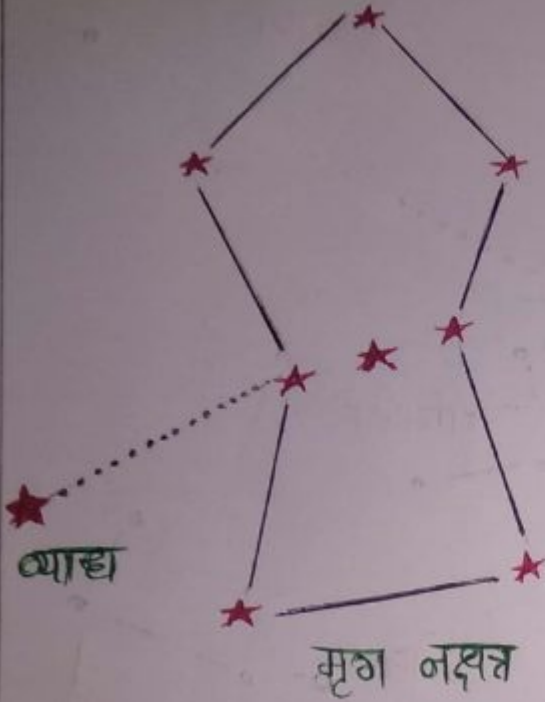
५) वृश्चिक

(i) आकृती

- तारकासमूह -

(ii)

①



सप्तर्षी

① इ. ७ वी च्या पाठ्यपुस्तकात 'तारकासमूह' ची आकृती दाखवलेली आहे. 'मृग नक्षत्र' तारकासमूहान मध्ये मधल्या तीन ताऱ्यांपासून एक सरळ रेषा काढली असता, ही रेषा जेजवी ताऱ्यांमधे येऊन मिळते तो तारा म्हणजे व्याघ्र होय.

② दुसऱ्या आकृतीत - 'सप्तर्षी' तारकासमूह दिलेला आहे. सप्तर्षी तारकासमूहान - ७ तारे दिसतात. शरी आकाशात मात्र ताऱ्यांची एक विशिष्ट जोडणी दिसते. त्यांना आपण 'सप्तर्षी' म्हणतो.

## वनस्पती पेशी

मुक्त शयबीझीम

पेशीसिनिष्ठा

पेशीपतल

वाल्नीरिड

रिफिका

हरितलवक

केंद्रक

पेशीद्रव

आंतरद्रव्यजाळिका

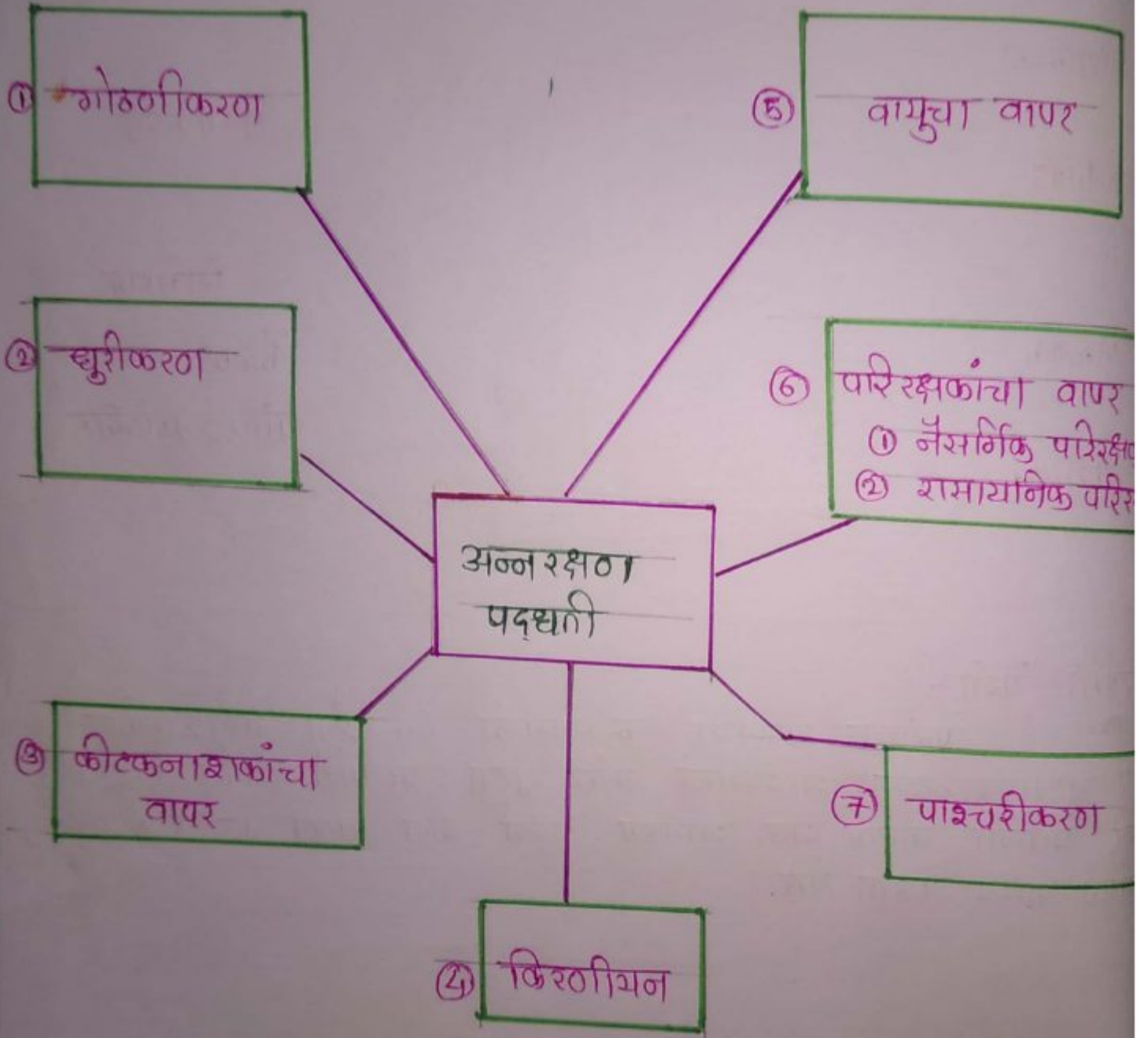


### वनस्पती पेशी -

पेशीचा अभ्यास करण्यासाठी श्लेष्मट्टान मायक्रोस्कोप  
 वापरून सूक्ष्मदर्शकाच्या साहाय्याने अति सूक्ष्म पदार्थाचे वहन होऊन  
 मोठी प्रतिमा पाहता येते. यामध्ये पदार्थ दोन सहज पट (2x90°)  
 मोठा करून पाहता येते.



★ तापने :-



इयत्ता ७ वी च्या 'सामान्य विज्ञान' पुस्तक सहावे या पुस्तकाचा पाठ्यपुस्तकाचा भाग हा आयताकृती आहे. हे पाठ्यपुस्तक विद्यार्थ्यांना सहज हाताळणी येईल असे आहे. ह्या नांबी अजून रूंदी सेमी इतकी आहे.

### कागद :-

इयत्ता ७ वी च्या 'सामान्य विज्ञान' पुस्तक सहावे या पुस्तकासाठी उच्चप्रतीचा कागद वापरण्यात आला आहे. पुस्तकाचा कागद मुलांना सहज हाताळ्यायोग्य आहे. मुख्यपृष्ठ आणि भालपृष्ठासाठी वापरण्यात आलेला कागद हा जाड आहे.

### वांघणी :-

इयत्ता ७ वी च्या 'सामान्य विज्ञान' पुस्तक सहावे या पाठ्यपुस्तकांची वांघणी उत्तम प्रकारे केली आहे. विद्यार्थ्यांचा योगदानानुसार सुकर वांघणी करण्यात आली आहेत.

### किंमत :-

सर्व शिक्षा अभियान व समग्र शिक्षा अंतर्गतून पुस्तकाचे पितरण विनामूल्य आहे.